MAGIC SHOWS – A HALACHIC ANALYSIS

מס' סנהדרין סף ס"ז ע"א
מתני': המדיח זה האומר נלך ונעבוד עבודה זרה. המכשף העושה מעשה חייב ולא האוחז את העינים ר"ע אומר משום ר' יהושע שנים לוקטין קשואין אחד לוקט פטור ואחד לוקט חייב העושה מעשה חייב האוחז את העינים פטור.

Mishnah. A maddiah is one who says, 'let us go and serve idols'. A sorcerer, if he actually performs magic, is liable [to death]. But not if he merely creates illusions. R. Akiba said in R. Joshua's name: of two who gather cucumbers [by magic] one may be punished and the other exempt: he who really gathers them is punished: whilst he who produces an illusion is exempt.

מס' סנהדרין דף ס"ז ע"ב
אמר אביי הלכות כשפים כהלכות שבת יש מהן בסקילה ויש מהן פטור אבל אסור ויש מהן מותר לכתחלה. העושה מעשה בסקילה האוחז את העינים פטור אבל אסור מותר לכתחלה כדרב חנינא ורב אושעיא כל מעלי שבתא הוו עסקי בהלכות יצירה ומיברי להו עיגלא תילתא ואכלי ליה.

Abaye said: The laws of sorcerers are like those of the Sabbath: certain actions are punished by stoning, some are exempt from punishment, yet forbidden, whilst others are entirely permitted. Thus: if one actually performs magic, he is stoned; if he merely creates an illusion, he is exempt, yet it is forbidden; whilst what is entirely permitted? — Such as was performed by R. Hanina and R. Oshaia, who spent every Sabbath eve in studying the Laws of Creation, by means of which they created a third-grown calf and ate it.

רש"י
האוחז את העינים – מראה כאילו עושה ואינו עושה כלום פטור אבל אסור. עסקי בהלכות יצירה – וממילא אברו להו עגלא תילתא על ידי שהיו מצרפים אותיות השם שבהם נברא העולם ואין כאן משום מכשפות דמעשה הקב"ה הן ע"י שם קדושה שלו הוא.

רמב"ם פי"א מהל' עכו"ם
ה"ט אסור לעונן אע"פ שלא עשה מעשה אלא הודיע אותן הכזבים שהכסילים מדמין שהן דברי אמת ודברי חכמים, וכל העושה מפני האצטגנינות וכיון מלאכתו או הליכתו באותו העת שקבעו הוברי שמים הרי זה לוקה שנאמר לא תעוננו, וכן האוחז את העינים ומדמה בפני הרואים שעושה מעשה תמהון והוא לא עשה הרי זה בכלל מעונן ולוקה.

הט"ו המכשף חייב סקילה והוא שעשה מעשה כשפים, אבל האוחז את העינים והוא שיראה שעשה והוא לא עשה לוקה מכת מרדות, מפני שלאו זה שנאמר במכשף בכלל לא ימצא בך הוא ולאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא ואין לוקין עליו שנאמר מכשפה לא תחיה.

רמב"ם ספר המצוות ל"ת מ' ל"ב
מעונן זה האוחז את העינים. והוא מין גדול מן התחבולה מחובר אליו קלות התנועה ביד עד שיתדמה לאנשים שיעשה ענינים אין אמיתות להם. כמו שנראה אותם יעשו תמיד שיקח חבל וישים אותו בכנף בגדו לפני העם ויוציאהו נחש. וישליך טבעת לאויר ואחר כן יוציאהו מפי אדם אחד מן העומדים לפניו. ומה שדומה להם מפעולות החרטומים המפורסמים אצל ההמון. כל פועל מהם אסור. ומי שעושה זה יקרא אוחז את העינים. והוא מין מן הכשוף. ומפני זה לוקה. והוא עם זה גונב דעת הבריות. וההפסד המגיע מזה גדול מאד. כי ציור הענינים הנמנעים תכלית המניעה אפשריים אצל הסכלים והנשים והקטנים רע מאד ויפסיד שכלם וישיבם להאמין הנמנע והיותו איפשר שיהיה. והבין זה:

שו"ע יו"ד סי' קע"ט סע' ט"ו
אוחז את העינים, אסור. וע"י ספר יצירה, מותר. (אפילו לעשות מעשה) (טור).

ש"ך ס"ק י"ז
עב"ח שכתב בשם הרמב"ם דגם אחיזת עינים שאינו ע"י כשוף רק ע"י מראה ותחבולות ועל ידי קלות התנועה ביד אסור וכדבריו מבואר בדברי המגיה למיימוני הל' עבודת כוכבים פי"א ע"ש וכן כתב בתשובת הרב סימן ס"ז ע"ש:

חכמת אדם כלל פ"ט סע' ו'
עוד אמרו חז"ל (סנהדרין דף ס"ה ב) איזהו מעונן זה האוחז את העינים והוא מין מן התחבולה מחובר אליו קלות התנועה ביד עד שתדמה לאנשים שיעשה ענינים שאין אמיתתו בהם כמו שנראה אותם יעשו תמיד יקחו חבל וישימו אותה בכנף בגדיהם ויוציאו נחש וישליך טבעת לאויר ואחר כך יוציאו מפי אדם אחד העומד לפניו (סימן קע"ט סעיף ט"ו) והעושה זה לוקה (רמב"ם במנין המצוות סימן ל"ב) ומזה תראה שאותן הבדחנים שעושין כדברים אלו על החתונות ונקראין טאשין שפילער עוברים בלאו דאורייתא והמצוה לעשותן עובר משום לפני עור ולכן מי שבידו למחות צריך למחות וכל שכן שאסור להסתכל ולראותם אבל אם הוא גוי שעושה נראה לי דמותר לראות:

שו"ת יחו"ד י"ג סי' ס"ח
בסיכום: אחיזת העינים אפילו על ידי קלות התנועה וזריזות ואין שם כישוף כלל, אסורה מן התורה, ואסור לעשות כן גם בשמחת חתן וכלה וכדומה.

תפארת ישראל - מס' סנהדרין פ"ז אות ק"ב
קב) האוחז את העינים. שבכח כשפים והשבעות כחות הטומאה מראה לבריות כאילו עושה מעשה חדש, אע"פ שבאמת לא עשה כלל, זהו פטור, אבל האוחז העינים שלא בכשוף מותר לכתחילה:

שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' תנ"ה
ואמנם נראה דכל זה בכעין כישוף דז"ל הרמב"ם בסה"מ ל"ת ל"ב ובכלל אזהרה זו וכו'. ובזה מפורש בדבריו שכל זה בעושה בכעין כישוף ושיש לטעות שהוא כישוף וכשעושה כן עובר גם בגניבת דעת הבריות ולפי"ז י"ל שכל שהכל יודעים ומכירים שאין זה מעשה כישוף כלל ואינו אלא מעשה ידים ותחבולה שהוא אומר להם כן מראש שאין בזה כלל מקום לטעות או גניבת דעת מותר מדינא, ועיין היטב בשו"ת הרדב"ז סי' אלף תרצ"ה. (וע"ע בחינוך שם), וכן סיפר לי חמי זצ"ל ששמע מפי רבינו החזו"א זצ"ל שאין בזה איסור כישוף כשיודעים ומכירים שאין זה לכישוף ממש רק "חכמות" וצ"ב.
ולדינא נראה שבודאי איסור גמור כשלא מכירים, עכ"פ מפני מראית עין דכישוף, אבל אם מודיע מפורש שאין זה כישוף רק חכמה שכל אחד יכול ללמוד מותר, אבל חוששני שמא יראו האחיזת עינים ולא ישמעו מה שמפרש שאין זה כישוף, ולכן נראה להחמיר ואין היתר אלא כשלמשחק פיתקא, גלוי ומפורסם בלשון המדוברת "אין זה בכישוף רק חכמה לבד" ואז נראה שאין איסור, אף דמיחזי ככישוף, ומ"מ אינו ראוי לן ולדכוותן לעסוק בדברים אשר לא שמענו מאבותינו נוהגין כן.

שו"ת עשה לך רב ח"ב סי' מ"ד
וכבר מפשוטם של דברים נראה בבירור מוחלט, שאין מעשה זה, ענין למהירות תנועה וזריזות ידים, וכי אפשר להראות גמל שחוט ושסוע לאבריו בתנועות זריזות בלבד. וכן בדוגמת המשנה "לוקט קישואין", כיצד אפשר להראות ע"י זריזות ידים, קישואין נלקטים מאליהם. אלא ודאי שבכח כישופיו בדרך הידועה לו, יש לו שליטה מלאה לשעה על עיני בני האדם, ונדמה להם שהוא עושה דברים אלה, וזה שפירש רש"י (בדף ס"ה ב) "אוחז וסוגר עיני הבריות", ולכן אסור אעפ"י שפטור. ולענ"ד זה פשוט וברור ביותר, כי אותם שע"י קלות וזריזות ידים נדמה שהם עושים מעשה, אינם כלל בגדר אוחזי עינים, וכבר נזדמן אצלי אדם כזה עם כליו, והעמידני על התחבולות שבאמצעותם מטעה את הבריות, וכשעשה המעשה ביתר איטיות לא היה יכול להטעות כלל. ואין שום סברא שפעולה כזאת תאסור תורה משום מעונן או משום מכשף. ולכן פסקתי באותו שידור להתיר פעולת זריזות ידים, הנקראת בטעות בפי הבריות "קוסם".

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן יג
וזהו ודאי דבר תמוה שיהיה שייך איסור למי שטבעו בקלות התנועה ביותר שיהיה מתנהג כפי קלות תנועה שלו. והא האחים שלחו לנפתלי למצרים להביא שטר מכירה מעשו ליעקב על חלקו במערת המכפלה (סוטה י"ג ע"א) הרי דהיה מותר. וגם שמשון היה מותר להשתמש בגבורתו המשונה שלא שייך זה כלל להיות באינשי, שהיה ודאי דבר תמוה לאינשי, ולא היה בזה אף לא חשש איסור מראית העין שיאמרו שע"י כישוף הוא עושה, וכ"ש שלא היה שייך בזה איסור ממש, וכ"ש שלא שייך שיהיה בזה איסור לאו דאורייתא. וא"כ מ"ש עניין הטבעי שנתן השי"ת לאחד בקלות התנועה שלא שייך לאסור, אף לא מדרבנן, וכ"ש שלא שייך שיהיה ע"ז לאו דאורייתא ומלקות. ורק כשמשקר לאינשי ואומר שעושה זה בכישוף יהיה אסור מצד שעושה עצמו רשע, ואולי גם שיכשלו אחרים לומר שמותר לעשות אחיזת עינים בכישוף, שאז עשייתו בקלות התנועה הוא מאיסור דלפני עור, ולא באיסור זה דכישוף.